

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 12 lutego 2008 r.*

W sprawie C-2/06

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Finanzgericht Hamburg (Niemcy) postanowieniem z dnia 21 listopada 2005 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 4 stycznia 2006 r., w postępowaniu:

Willy Kempter KG

przeciwko

Hauptzollamt Hamburg-Jonas,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts i A. Tizzano (sprawozdawca), prezesi izb, J.N. Cunha Rodrigues, A. Borg Barthet, M. Ilešić, P. Lindh i J.C. Bonichot, sędziowie,

* Język postępowania: niemiecki.

rzecznik generalny: Y. Bot,
sekretarz: J. Swedenborg, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu spółki Willy Kempter KG przez K. Makowe, Rechtsanwalt,
- w imieniu Republiki Czeskiej przez T. Bočka, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Republiki Finlandii przez E. Bygglin, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez F. Erlbachera oraz T. van Rijna, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 24 kwietnia 2007 r.,

wydaje następujący

Wyrok

¹ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni zasady współpracy wynikającej z art. 10 WE w świetle wyroku Trybunału z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie C-453/00 Kühne & Heitz, Rec. s. I-837.

- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między spółką Willy Kempter KG (zwaną dalej „Kempter”) a Hauptzollamt Hamburg-Jonas (naczelnym urzędem celnym, zwanym dalej „Hauptzollamt”) w przedmiocie stosowania art. 48 i 51 *Verwaltungsverfahrensgesetz* z dnia 25 maja 1976 r. (ustawy kodeks postępowania administracyjnego, BGBl. 1976 I, s. 1253, zwanej dalej „VwVfG”).

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

- 3 Artykuł 4 ust. 1 rozporządzenia Komisji (EWG) nr 3665/87 z dnia 27 listopada 1987 r. ustanawiającego wspólne szczegółowe zasady stosowania systemu refundacji wywozowych do produktów rolnych (Dz.U. L 351, s. 1) ma następujące brzmienie:

„Bez uszczerbku dla przepisów art. 5 i 16 wypłata refundacji jest uzależniona od przedstawienia dowodu, że produkty, które obejmuje przyjęte zgłoszenie wywozowe, opuściły obszar celny Wspólnoty w niezmienionym stanie w ciągu sześćdziesięciu dni od przyjęcia zgłoszenia” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tego rozporządzenia poniżej].

- 4 Artykuł 5 ust. 1 rozporządzenia nr 3665/87 stanowi:

„Wypłata refundacji zróżnicowanej lub niezróżnicowanej jest uzależniona, obok wymogu, by produkt opuścił obszar celny Wspólnoty, od warunku, by produkt został

przywieziony w ciągu dwunastu miesięcy od daty przyjęcia zgłoszenia wywozowego do państwa trzeciego lub w stosownym przypadku do określonego państwa trzeciego, chyba że zaginął w transporcie w wyniku działania siły wyższej:

- a) gdy istnieją poważne wątpliwości dotyczące faktycznego miejsca przeznaczenia produktu [...];

[...]”.

Uregulowania krajowe

- 5 Paragraf 48 ust. 1 zdanie pierwsze VwVfG stanowi, że nawet gdy nie podlega już zaskarżeniu, akt administracyjny niezgodny z prawem może zostać w całości lub w części wzruszony ze skutkiem na przyszłość lub ze skutkiem wstecznym.
- 6 Ponadto § 51 VwVfG dotyczy wznowienia postępowania zakończonego wydaniem aktu administracyjnego, który nie podlega już zaskarżeniu. Paragraf 51 ust. 1 VwVfG stanowi, że na żądanie zainteresowanego organ powinien uchylić lub zmienić ostateczny akt administracyjny:
- jeżeli stan faktyczny lub stan prawny, na podstawie których wydany został akt administracyjny, po jego wydaniu ulegnie zmianie na korzyść zainteresowanego;

— jeżeli wyjdą na jaw nowe dowody, które doprowadziłyby do wydania decyzji korzystniejszej dla zainteresowanego;

— jeżeli istnieją przesłanki do wznowienia postępowania zgodnie z § 580 Zivilprozessordnung (kodeksu postępowania cywilnego).

- 7 Paragraf 51 ust. 3 precyzuje, że wniosek w tym zakresie winien zostać złożony w terminie trzech miesięcy licząc od dnia, w którym zainteresowany powziął wiedzę o okolicznościach umożliwiających wznowienie postępowania.

Okoliczności leżące u podstawy sporu i pytania prejudycjalne

- 8 Z postanowienia sądu krajowego wynika, że w latach 1990–1992 spółka Kempfer eksportowała bydło do różnych krajów arabskich oraz byłej Jugosławii. Z tego tytułu zgodnie z obowiązującym wówczas rozporządzeniem nr 3665/87 wystąpiła do Hauptzollamt o przyznanie refundacji wywozowych oraz owe refundacje uzyskała.

- 9 Prowadząc dochodzenie Betriebsprüfungsstelle Zoll (wydział kontroli celnej) Oberfinanzdirektion (regionalnej dyrekcji finansów) we Fryburgu ustalił, że przed ich przywozem do wspomnianych państw trzecich niektóre zwierzęta były martwe lub musiały zostać pilnie ubite podczas transportu lub kwarantanny w krajach przeznaczenia.

- 10 Decyzją z dnia 10 sierpnia 1995 r. Hauptzollamt zażądał w związku z tym od spółki Kempter zwrotu wypłaconych jej refundacji wywozowych.
- 11 Spółka Kempter wniosła odwołanie do tej decyzji, nie powołując się jednak na naruszenie prawa wspólnotowego. Wyrokiem z dnia 16 czerwca 1999 r. Finanzgericht Hamburg oddalił odwołanie od tej decyzji, uzasadniając to tym, że skarżąca nie przedstawiła dowodu na okoliczność, iż zwierzęta zostały przywiezione do państwa trzeciego w terminie dwunastu miesięcy od przyjęcia zgłoszenia wywozowego, zgodnie z wymogami art. 5 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 3665/87 w zakresie wypłaty refundacji. Postanowieniem z dnia 11 maja 2000 r. Bundesfinanzhof oddalił w ostatecznej instancji wniesioną przez spółkę Kempter apelację od tego wyroku.
- 12 Decyzja o zwrocie wypłaconych refundacji wywozowych z dnia 10 sierpnia 1995 r. stała się w ten sposób ostateczna.
- 13 W wyroku z dnia 14 grudnia 2000 r. w sprawie C-110/99 Emsland-Stärke, Rec. s. I-11569, pkt 48, Trybunał orzekł, że warunek, by towary zostały wywiezione do państwa trzeciego, od spełnienia którego rozporządzenie wspólnotowe uzależnia przyznanie refundacji wywozowych, może zostać podniesiony wobec uprawnionego do refundacji wyłącznie przed ich przyznaniem.
- 14 W innej sprawie w dniu 21 marca 2002 r. Bundesfinanzhof wydał wyrok, w którym zastosował wykładnię ustaloną w ten sposób przez Trybunał. Spółka Kempter twierdzi, że powzięła wiedzę o wyroku Bundesfinanzhof dopiero w dniu 1 lipca 2002 r.
- 15 Pismem z dnia 16 września 2002 r., tj. w około 19 miesięcy po wydaniu ww. wyroku w sprawie Emsland-Stärke, powołując się na wyrok Bundesfinanzhof, spółka Kempter wystąpiła na podstawie § 51 ust. 1 VwVfG do Hauptzollamt o ponowne rozpatrzenie sprawy i wzruszenie decyzji w sprawie zwrotu refundacji wywozowych.

- 16 Hauptzollamt, decyzją z dnia 5 listopada 2002 r., odrzucił ten wniosek, podkreślając, że taka zmiana linii orzecznictwa nie oznacza zmiany prawa, która sama w sobie dawałaby podstawę do wznowienia postępowania zgodnie z § 51 akapit pierwszy tiret pierwsze VwVfG. Odwołanie skarżącej od tej decyzji w trybie administracyjnym zostało oddalone decyzją z dnia 25 marca 2003 r.
- 17 Następnie spółka Kempter wystąpiła do Finanzgericht Hamburg, twierdząc w szczególności, że w niniejszym przypadku zostały spełnione przesłanki ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej ostateczną decyzją administracyjną wymienione przez Trybunał w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Kühne & Heitz i że w związku z tym decyzja z dnia 10 sierpnia 1995 r. w sprawie zwrotu refundacji powinna zostać wzruszona.
- 18 W postanowieniu odsyłającym Finanzgericht Hamburg stwierdza przede wszystkim, że w świetle ww. wyroku w sprawie Emsland Stärke, jak i wyroku Bundesfinanzhof z dnia 21 marca 2002 r. decyzja Hauptzollamt w sprawie zwrotu refundacji z dnia 10 sierpnia 1995 r. jest sprzeczna z prawem. Zastanawia się on dalej, czy w związku z tym Hauptzollamt ma obowiązek ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej tą decyzją, która stała się w międzyczasie ostateczna, podczas gdy skarżąca ani w postępowaniu przed Finanzgericht Hamburg, ani przed Bundesfinanzhof nie podniosła zarzutu błędnej wykładni prawa wspólnotowego, mianowicie art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 3665/87.
- 19 Sąd krajowy przypomina, że w ww. wyroku w sprawie Kühne & Heitz Trybunał orzekł, że:

„Zasada współpracy wynikająca z art. 10 WE nakłada na działający na wniosek organ administracji obowiązek ponownego rozpoznania sprawy zakończonej ostateczną decyzją administracyjną w celu uwzględnienia wykładni przepisów istotnych dla sprawy dokonanej w międzyczasie przez Trybunał, jeżeli:

- posiada on zgodnie z prawem krajowym uprawnienie do ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej tą decyzją;

- dana decyzja stała się ostateczna w wyniku wyroku sądu krajowego orzekającego w ostatniej instancji;

- wyrok taki został oparty na błędnej, w świetle późniejszego orzecznictwa Trybunału, wykładni prawa wspólnotowego wydanej w postępowaniu innym niż w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 234 [akapit trzeci] WE oraz

- zainteresowany zwrócił się do organu administracyjnego niezwłocznie po powzięciu wiedzy na temat przywołanego orzecznictwa”.

²⁰ Jeśli chodzi o pierwsze dwie przesłanki wymienione w punkcie poprzednim, Finanzgericht Hamburg ocenia, że zostały one spełnione w niniejszej sprawie, gdyż po pierwsze, Hauptzollamt jest uprawniony, na mocy § 48 ust. 1 zdanie pierwsze VwVfG, do wzruszenia decyzji w sprawie zwrotu refundacji z dnia 10 sierpnia 1995 r., a po drugie, decyzja ta stała się ostateczna na mocy postanowienia Bundesfinanzhof z dnia 11 maja 2000 r., który orzekał w sprawie w ostatniej instancji.

²¹ Co się tyczy trzeciej przesłanki wskazanej w ww. wyroku w sprawie Kühne & Heitz, Finanzgericht Hamburg ma wątpliwości, czy z jednej strony zgodnie z tą przesłanką zainteresowany winien był zaskarżyć akt administracyjny w postępowaniu sądowym opierając się na prawie wspólnotowym, a z drugiej strony sąd krajowy winien był oddalić skargę, nie zwracając się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia

w trybie prejudycjalnym. W takim przypadku przesłanka ta nie może być uznana za spełnioną w niniejszej sprawie, a w konsekwencji skarga w postępowaniu głównym winna zostać oddalona, jako że spółka Kremper nie podniosła zarzutu błędnej wykładni prawa wspólnotowego ani w postępowaniu przed Finanzgericht Hamburg, ani przed Bundesfinanzhof.

22 Finanzgericht Hamburg uważa mimo wszystko, że z ww. wyroku w sprawie Kühne & Heitz wynika, że w tamtej sprawie skarżąca również nie zwróciła się o wystąpienie do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

23 W uzasadnieniu postanowienia odsyłającego Finanzgericht Hamburg wskazuje zresztą, że skoro sądy krajowe nie doceniły wagi kwestii wykładni prawa wspólnotowego, nie można z tego czynić zarzutu poszkodowanej jednostce.

24 Jeśli chodzi o czwartą przesłankę, o której mowa w ww. wyroku w sprawie Kühne & Heitz, Finanzgericht Hamburg jest zdania, że zostaje ona spełniona, jeżeli jednostka poszkodowana wskutek niezgodnej z prawem wspólnotowym decyzji administracyjnej występuje do organu administracji o ponowne rozpatrzenie sprawy „niezwłocznie” lub „bez zbędnej zwłoki” po tym jak uzyskuje ona „rzeczywistą wiedzę” na temat mającego znaczenie dla sprawy orzecznictwa Trybunału.

25 Biorąc pod uwagę okoliczności sporu w postępowaniu głównym, wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, mimo że złożony przez spółkę Kempfer do Finanzgericht Hamburg po 19 miesiącach od ogłoszenia ww. wyroku w sprawie Emsland-Stärke, nie może być uznany za wniesiony po terminie, skoro został on złożony w dniu 16 września 2002 r., to znaczy przed upływem trzech miesięcy od momentu, w którym spółka Kempfer powzięła, jak twierdzi, wiadomość o wydaniu wyroku, w którym Bundesfinanzhof zastosował wykładnię z ww. wyroku w sprawie Emsland Stärke.

26 Jako że organ administracyjny winien zastosować wykładnię przepisu prawa wspólnotowego dokonaną przez Trybunał w wyroku wydanym w trybie prejudycjalnym do stosunków prawnych powstałych przed wydaniem tego wyroku, sąd krajowy zastanawia się, czy uprawnienie do złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy i wzruszenie ostatecznej decyzji administracyjnej, która narusza prawo wspólnotowe, jest nieograniczone w czasie, czy też jest obwarowane terminem ze względu na zasadę pewności prawa.

27 W tych okolicznościach Finanzgericht Hamburg postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy ponowne rozpatrzenie sprawy i wzruszenie ostatecznej decyzji administracyjnej w celu uwzględnienia dokonanej w międzyczasie przez Trybunał Sprawiedliwości wykładni odnośnych przepisów prawa wspólnotowego wymaga, aby zainteresowany zaskarżył decyzję do sądu, powołując się na prawo wspólnotowe?

2) Czy możliwość złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy i wzruszenie ostatecznej decyzji administracyjnej z powodu jej sprzeczności z prawem wspólnotowym, niezależnie od przesłanek sformułowanych w [ww.] wyroku w sprawie [Kühne & Heitz], jest ze względów nadrzędnych wynikających z prawa wspólnotowego ograniczona w czasie? ”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

28 W pytaniu pierwszym sąd krajowy zwraca się zasadniczo o ustalenie, czy ww. wyrok w sprawie Kühne & Heitz wymaga ponownego rozpatrzenia sprawy i wzruszenia

(bądź lepiej: zmiany) decyzji administracyjnej, która stała się ostateczna na mocy wyroku sądu wydanego w ostatniej instancji, jedynie w przypadku gdy skarżący w postępowaniu głównym powołał się na prawo wspólnotowe w ramach zaskarżenia tej decyzji według prawa wewnętrznego.

Uwagi przedłożone Trybunałowi

29 Spółka Kempter, rząd fiński i Komisja Wspólnot Europejskich są zdania, że na pytanie pierwsze należy udzielić odpowiedzi przeczącej.

30 Na wstępie spółka Kempter podnosi, że z art. 234 akapit trzeci WE nie wynika, by strony sporu w postępowaniu głównym były zobowiązane podnieść w postępowaniu przed sądem krajowym zarzut błędnej wykładni prawa wspólnotowego, aby sąd ten miał obowiązek zwrócenia się do Trybunału z pytaniem prejudycjalnym. Komisja dodaje, że tego rodzaju przesłanka nie wynika również ani z uzasadnienia, ani z sentencji ww. wyroku w sprawie Kühne & Hertz.

31 Następnie spółka Kempter i Komisja zwracają uwagę, że obowiązek zwrócenia się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, który spoczywa na sądach krajowych orzekających w ostatniej instancji zgodnie z art. 234 akapit trzeci WE, nie może także zależeć od tego czy strony podniosą przed tymi sądami takie żądanie.

- 32 Wreszcie rząd fiński twierdzi, że po pierwsze, wymóg powołania przez strony postępowania głównego przed sądem krajowym zarzutu błędnej wykładni prawa wspólnotowego uczyniłby praktycznie niemożliwym wykonywanie praw nadanych w ramach wspólnotowego porządku prawnego, a tym samym byłby sprzeczny z zasadą skuteczności, a po drugie, nie można czynić zarzutu poszkodowanemu obywatelowi z faktu, że sąd krajowy nie docenił znaczenia zagadnienia prawa wspólnotowego.
- 33 Rząd czeski z kolei twierdzi, że ponowne rozpatrzenie sprawy i wzruszenie ostatecznej decyzji administracyjnej może być zależne od faktu, czy zaskarżając daną decyzję przed sądem krajowym, zainteresowany powołał się na prawo wspólnotowe jedynie w sytuacji, gdy sąd ten nie miał na mocy prawa wewnętrznego ani uprawnienia, ani obowiązku stosowania prawa wspólnotowego z urzędu, oraz że okoliczność ta nie stanowi przeszkody w poszanowaniu zasad równoważności i skuteczności.

Odpowiedź Trybunału

- 34 Aby udzielić odpowiedzi na pytanie pierwsze, należy na wstępie przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem do wszystkich władz państw członkowskich należy zapewnienie w ramach ich kompetencji przestrzegania zasad prawa wspólnotowego (zob. wyroki z dnia 12 czerwca 1990 r. w sprawie C-8/88 Niemcy przeciwko Komisji, Rec. s. I-2321, pkt 13, oraz ww. wyrok w sprawie Kühne & Heitz, pkt 20).
- 35 Należy jednocześnie przypomnieć, iż wykładnia przepisu prawa wspólnotowego, dokonana przez Trybunał w ramach kompetencji przyznanej mu w art. 234 WE, wyjaśnia i precyzuje w miarę potrzeb znaczenie oraz zakres przepisu prawa wspólnotowego, tak jak powinien lub powinien być rozumiany i stosowany od chwili

jego wejścia w życie (zob. w szczególności wyroki: z dnia 27 marca 1980 r. w sprawie 61/79 *Denkavit italiana*, Rec. s. 1205, pkt 16; z dnia 10 lutego 2000 r. w sprawie C-50/96 *Deutsche Telekom*, Rec. s. I-743, pkt 43, oraz w ww. sprawie *Kühne & Heitz*, pkt 21). Innymi słowy wyrok wydany w trybie prejudycjalnym ma nie konstytutywny, a czysto deklaracyjny charakter, z tym że co do zasady wywołuje on skutki z mocą wsteczną, od daty wejścia w życie interpretowanego przepisu (zob. podobnie wyrok z dnia 19 października 1995 r. w sprawie C-137/94 *Richardson*, Zb.Orz., s. I-3407, pkt 33).

³⁶ Z powyższego wynika, że w sprawie takiej jak spór w postępowaniu głównym poddany wykładni przepis prawa wspólnotowego winien być stosowany przez organ administracyjny w ramach jego kompetencji nawet do stosunków prawnych powstałych i sformalizowanych przed wydaniem przez Trybunał wyroku na podstawie wniosku o dokonanie wykładni (zob. ww. wyrok w sprawie *Kühne & Heitz*, pkt 22, oraz podobne wyroki: z dnia 3 października 2002 r. w sprawie C-347/00 *Barreira Pérez*, Rec. s. I-8191, pkt 44, z dnia 17 lutego 2005 r. w sprawach połączonych C-453/02 i C-462/02 *Linneweber i Akritidis*, Zb.Orz. s. I-1131, pkt 41, oraz z dnia 6 marca 2007 r. w sprawie C-292/04 *Meilicke i in.*, Zb.Orz. s. I-1835, pkt 34).

³⁷ Niemniej jednak, jak przypomniał Trybunał, orzecznictwo to winno być interpretowane w świetle zasady pewności prawa, figurującej pośród uznanych zasad prawa wspólnotowego. W tym względzie należy stwierdzić, że ostateczny charakter decyzji administracyjnej, który nabywa ona wraz z upływem rozsądnego terminu na wniesienie środka prawnego lub jak w sprawie w postępowaniu głównym, przez wyczerpanie dróg odwołania, przyczynia się w ten sposób do wspomnianej pewności z tym skutkiem, że prawo wspólnotowe nie wymaga by organ administracyjny miał co do zasady obowiązek ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która uzyskała taki ostateczny charakter (ww. wyrok w sprawie *Kühne & Heitz*, pkt 24).

³⁸ Trybunał orzekł jednak, że w szczególnych okolicznościach, zgodnie z zasadą współpracy wyrażoną w art. 10 WE, organ administracji krajowej może być zobowiązany do ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która wskutek wyczerpania drogi prawnej w systemie prawa krajowego stała się ostateczna, w celu

uwzględnienia dokonanej później przez Trybunał wykładni mającego znaczenie dla sprawy przepisu prawa wspólnotowego (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Kühne & Heitz, pkt 27, oraz wyrok z dnia 19 września 2006 r. w sprawach połączonych C-392/04 i C-422/04 i-21 Germany i Arcor, Zb.Orz. s. I-8559, pkt 52).

- 39 Jak przypomina sąd krajowy w świetle pkt 26 i 28 wymienionego wyżej wyroku w sprawie Kühne & Heitz, za jedną w przesłanek, które mogą stanowić podstawę obowiązku ponownego rozpatrzenia sprawy, Trybunał uznał fakt, że w świetle późniejszego orzecznictwa Trybunału wyrok sądu orzekającego w ostatniej instancji, mocą którego sporna decyzja administracyjna stała się ostateczna, oparty został na błędnej wykładni prawa wspólnotowego przyjętej bez zwrócenia się do Trybunału w trybie prejudycjalnym na mocy art. 234 akapit trzeci WE.
- 40 Niniejsze pytanie prejudycjalne zmierza wyłącznie do ustalenia, czy tego rodzaju przesłanka jest spełniona jedynie wówczas, gdy skarżący w postępowaniu głównym powołał się na prawo wspólnotowe w środku prawnym, którego przedmiotem była sporna decyzja administracyjna.
- 41 W tym zakresie należy podkreślić, że system ustanowiony na mocy art. 234 WE w celu zapewnienia spójności wykładni prawa wspólnotowego w państwach członkowskich wprowadza bezpośrednią współpracę między Trybunałem a sądami krajowymi w drodze postępowania wszczynanego bez inicjatywy stron (zob. podobnie wyroki z dnia 27 marca 1963 r. w sprawach połączonych od 28/62 do 30/62 Da Costa i in., Rec. s. 59, 76, z dnia 1 marca 1973 r. w sprawie 62/72 Bollmann, Rec. s. 269, pkt 4, oraz z dnia 10 lipca 1997 r. w sprawie C-261/95 Palmisani, Rec. s. I-4025, pkt 31).
- 42 Jak bowiem wskazuje rzecznik generalny w pkt 100–104 opinii, wniosek do Trybunału o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym opiera się na dialogu pomiędzy

sądami, którego rozpoczęcie zależy całkowicie od dokonanej przez sąd krajowy oceny znaczenia i konieczności takiego wniosku (zob. podobnie, wyrok z dnia 16 czerwca 1981 r. w sprawie 126/80 Salonia, Rec. s. 1563, pkt 7).

43 Ponadto, jak podnoszą Komisja i rzecznik generalny w pkt 93–95 opinii, sama treść ww. wyroku w sprawie Kühne & Heitz nie wskazuje w żaden sposób, by skarżący był zobowiązany do podniesienia w ramach zaskarżenia według prawa wewnętrznego kwestii prawa wspólnotowego, która następnie stała się przedmiotem wyroku wydanego w trybie prejudycjalnym przez Trybunał.

44 Nie sposób zatem wywodzić z wyżej przywołanego wyroku w sprawie Kühne & Heitz, że dla spełnienia trzeciej przesłanki w nim określonej strony winny były podnieść w postępowaniu przed sądem krajowym danej kwestii prawa wspólnotowego. W istocie bowiem dla spełnienia tej przesłanki wystarczy, aby dana kwestia prawa wspólnotowego, której wykładnia okazała się błędna w świetle późniejszego wyroku Trybunału, była rozpatrywana przez sąd krajowy orzekający w ostatniej instancji lub aby mogła ona zostać podniesiona przez sąd ten z urzędu.

45 W tym miejscu należy przypomnieć, że o ile prawo wspólnotowe nie zobowiązuje sądów krajowych, by rozpatrywały z urzędu zarzuty naruszenia przepisów wspólnotowych, jeżeli analiza tego zarzutu zmuszałaby je do wyjścia poza granice przedmiotu sporu określonego przez strony, o tyle sądy te są zobowiązane do badania z urzędu zarzutów naruszenia wiążącego przepisu prawa wspólnotowego, jeżeli na podstawie prawa krajowego mają one obowiązek lub uprawnienie do uczynienia tego w odniesieniu do wiążącego przepisu prawa krajowego (wyroki z dnia 14 grudnia 1995 r. w sprawach połączonych C-430/93 i C-431/93 van Schijndel i van Veen, Rec. I-4705, pkt 13, 14 i 22, oraz z dnia 24 października 1996 r. w sprawie C-72/95 Kraaijeveld i in., Rec. s. I-5403, pkt 57, 58 i 60).

- 46 W związku z powyższym na pierwsze z przedłożonych pytań należy odpowiedzieć, że w kontekście postępowania przed organem administracyjnym, zmierzającego do ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która stała się ostateczna na mocy wyroku sądowego wydanego w ostatniej instancji, opartego na błędnej, w świetle późniejszego wyroku Trybunału, wykładni prawa wspólnotowego, prawo wspólnotowe nie wymaga, by skarżący w postępowaniu głównym powołał się na prawo wspólnotowe w ramach wniesionego przeciw spornej decyzji zaskarżenia według prawa wewnętrznego.

W przedmiocie pytania drugiego

- 47 W pytaniu drugim sąd krajowy zapytuje zasadniczo, czy prawo wspólnotowe ogranicza w czasie uprawnienie do złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która stała się ostateczna.

Uwagi przedłożone Trybunałowi

- 48 Spółka Kempter podkreśla na wstępie, że prawo wspólnotowe nie formułuje żadnego przepisu szczególnego dotyczącego terminu zawitego lub terminu przedawnienia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy. Dadaż ona następnie, że zgodnie z ww. wyrokiem w sprawie Kühne & Hertz zainteresowany może dochodzić swego prawa do ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która stała się ostateczna, jedynie wówczas gdy dopuszcza to przepis prawa krajowego. W celu ustalenia, czy uprawnienie to jest, czy nie jest ograniczone w czasie, należy zatem wziąć pod uwagę przepisy prawa krajowego dotyczące przedawnienia.

49 Spółka Kempster podnosi jednocześnie, że jeżeliby stosować przez analogię przepisy wspólnotowe regulujące terminy zawite i terminy przedawnienia, wniosek skarżącej nie powinien być wtedy traktowany jako złożony po terminie, zważając na fakt, że został on wniesiony przed upływem trzech lat od wydania opinii rzecznika generalnego w ww. sprawie Emsland-Stärke a zatem od momentu, od którego można się było spodziewać zmiany utrwalonego orzecznictwa sądów niemieckich.

50 W kwestii czwartej przesłanki określonej w ww. wyroku w sprawie Kühne & Heitz rząd czeski i fiński podzielają opinię sądu krajowego, zgodnie z którą określony w ten sposób przez Trybunał termin do złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która stała się ostateczna, winien wiązać się z rzeczywistą wiedzą zainteresowanego o tym orzecznictwie.

51 Poza tym rządy te twierdzą, że prawo wspólnotowe nie sprzeciwia się ograniczeniu w czasie uprawnienia do wnioskowania o ponowne rozpatrzenie sprawy zakończonej sprzeczną z prawem decyzją administracyjną. Krajowe przepisy proceduralne mogą zatem stanowić, że ten rodzaj wniosku winien być złożony w szczególnym terminie, przy zachowaniu zasad równoważności i skuteczności.

52 W opinii Komisji drugie pytanie prejudycjalne dotyczy jedynie okresu pomiędzy ogłoszeniem wyroku Trybunału, z którego wynika sprzeczność z prawem decyzji administracyjnej, a wnioskiem o wzruszenie rzeczonyj decyzji złożonym przez spółkę Kempster.

53 Poza tym Komisja wskazuje, że ustalenie terminu na poziomie wspólnotowym byłoby sprzeczne z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich. Proponuje ona, by ze względów pewności prawa uzupełnić czwartą przesłankę określoną w ww.

wyroku w sprawie Kühne & Hertz, określając, że przesłanka ta wymaga, by zainteresowany zwrócił się do organu administracyjnego niezwłocznie po powzięciu wiedzy o wyroku Trybunału wydanym w trybie prejudycjalnym, z którego wynika sprzeczność z prawem decyzji administracyjnej, która stała się ostateczna, a jednocześnie w wydającym się rozsądnym w świetle zasad prawa krajowego i zgodnym z zasadami równoważności i skuteczności okresie od ogłoszenia przywołanego wyroku.

Odpowiedź Trybunału

⁵⁴ Odnosząc się do kwestii ograniczenia w czasie uprawnienia do dochodzenia ponownego rozpatrzenia sprawy, należy na wstępie przypomnieć, że w ww. sprawie Kühne & Heitz przedsiębiorstwo skarżące wniosło o ponowne rozpatrzenie sprawy i zmianę decyzji administracyjnej w terminie nie przekraczającym trzech miesięcy od momentu, w którym powzięło ono wiedzę o wyroku z dnia 5 października 1994 r. w sprawie C-151/93 Voogd Vleesimport en -export, Rec. s. I-4915, z którego wynikała niezgodność z prawem decyzji administracyjnej.

⁵⁵ Prawdą jest, że oceniając okoliczności faktyczne ww. sprawy Kühne & Heitz, Trybunał uznał, że termin, w którym wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy został wniesiony, winien być uwzględniony i wraz z innymi przesłankami wskazanymi przez sąd krajowy uzasadniać ponowne rozpatrzenie sprawy zakończonej sporną decyzją. Niemniej jednak Trybunał nie orzekł, iż wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy winien być koniecznie wniesiony niezwłocznie po tym jak wnioskujący powziął wiedzę na temat orzecznictwa Trybunału, na którym wniosek ten się opiera.

- 56 Tymczasem należy stwierdzić, że jak wskazał rzecznik generalny w pkt 132 i 134 opinii, prawo wspólnotowe nie ustanawia żadnego konkretnego terminu na złożenie wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy. W konsekwencji czwarta przesłanka wymieniona przez Trybunał w ww. wyroku w sprawie Kühne & Heitz nie może być interpretowana jako obowiązek złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy w określonym precyzyjnie terminie biegnącym od momentu, w którym wnioskodawca powziął wiedzę na temat orzecznictwa Trybunału, na którym opiera się wniosek.
- 57 Należy jednak dodać, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w braku uregulowań wspólnotowych w danym zakresie do wewnętrznego porządku prawnego każdego państwa członkowskiego należy wyznaczenie właściwych sądów oraz uregulowanie trybów odwołań do nich, mających zapewnić ochronę praw jednostek wynikających z prawa wspólnotowego w taki sposób, aby po pierwsze, zasady te nie były mniej korzystne od zasad dotyczących podobnych środków w prawie krajowym (zasada równoważności), a po drugie, aby nie czyniły one wykonywania praw przyznanych przez wspólnotowy porządek prawny praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym (zasada skuteczności) (zob. w szczególności wyroki z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie C-432/05 Unibet, Zb.Orz. s. I-2271, pkt 43, z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawach połączonych od C-222/05 do C-225/05 van der Weerd i in., Zb.Orz. I-4233, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 58 Trybunał uznał tym samym, że zgodnie z prawem wspólnotowym ustalenie rozsądnych terminów do wniesienia środków prawnych pod rygorem prekluzji leży w interesie pewności prawa (zob. podobnie wyroki z dnia 16 grudnia 1976 r. w sprawie 33/76 Rewe-Zentralfinanz i Rewe-Zentral, Rec. s. 1989, pkt 5, oraz w sprawie 45/76 Comet, Zb.Orz. s. 2043, pkt 17 i 18, ww. wyrok w sprawie Denkavit italiana, pkt 23, wyrok z dnia 25 lipca 1991 r. w sprawie C-208/90 Emmott, Rec. s. I-4269, pkt 16, ww. wyrok w sprawie Palmisani, pkt 28, wyrok z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-90/94 Haahr Petroleum, Rec. s. I-4085, pkt 48, a także z dnia 24 września 2002 r. w sprawie C-255/00 Grundig Italiana, Rec. s. I-8003, pkt 34). W istocie bowiem tego rodzaju terminy nie powodują, by wykonanie praw nadanych przez wspólnotowy porządek prawny stało się praktycznie niemożliwe czy nadmiernie trudne (ww. wyrok w sprawie Grundig Italiana, pkt 34).

59 Z przywołanego utrwalonego orzecznictwa wynika, że państwa członkowskie mogą w imię zasady pewności prawa wymagać, by wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy zakończonej ostateczną decyzją w świetle późniejszej wykładni Trybunału sprzeczną z prawem wspólnotowym i jej wzruszenie został skierowany do właściwego organem administracji w rozsądnym terminie.

60 W konsekwencji na drugie z przedłożonych pytań należy odpowiedzieć, że prawo wspólnotowe nie przewiduje żadnych ograniczeń czasowych w zakresie złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która stała się ostateczna. Państwa członkowskie mają jednak możliwość określenia rozsądnych terminów na wniesienie środka prawnego, przy zachowaniu wspólnotowych zasad skuteczności i równoważności.

W przedmiocie kosztów

61 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) **W kontekście postępowania przed organem administracyjnym, zmierzającego do ponownego rozpatrzenia sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która stała się ostateczna na mocy wyroku sądowego wydanego w ostatniej instancji, opartego na błędnej, w świetle późniejszego wyroku Trybunału, wykładni prawa wspólnotowego, prawo wspólnotowe nie wymaga, by skarżący w postępowaniu głównym powołał się na prawo wspólnotowe w ramach wniesionego przeciw spornej decyzji zaskarżenia według prawa wewnętrznego.**

- 2) **Prawo wspólnotowe nie przewiduje żadnych ograniczeń czasowych w zakresie złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy zakończonej decyzją administracyjną, która stała się ostateczna. Państwa członkowskie mają jednak możliwość określenia rozsądnych terminów na wniesienie środka prawnego, przy zachowaniu wspólnotowych zasad skuteczności i równoważności.**

Podpisy